

اجتماعی

هفته نامه تحلیلی روزنامه فرهیختگان
شماره هفدهم | هفته سوم خردادماه ۱۴۰۴

FARHIKHTEGANONLINE

وقایع اسرائیلیه

«وقایع اسرائیلیه» در گزارش این هفته به بررسی عملکرد چهار مرکز توزیع غذا می‌پردازد که توسط آمریکایی‌ها در نوار غزه راه‌اندازی شده است

غزه؛ گرسنه‌ترین نقطه‌روی زمین

پوریا سلفاتانی زاده

۲۷ ساعات نخست‌روز سه‌شنبه ۳ ژوئن، برای سومین روزمتوالی، مراکز توزیع غذا به‌صحنه‌گلرله‌باران‌سربازان اسرائیلی علیه‌مردم گرسنه‌وبی‌دفاع فلسطینی در رفح تبدیل شدند. به گزارش خبرگزاری فرانسه، محمود بصل، سخنگوی دفاع مدنی غزه، اعلام کرد نیروهای اسرائیلی با استفاده از تانک‌ها و پهپادها، جمعیت انبوهی از غیرنظامیان را که از سپیده‌دم در میدان العَلَم، در منطقه المواسی شمال غربی رفح گرد آمده بودند، هدف قرار دادند. این همان محلی‌ست که تنها دو روز پیش، در روزیکشنیه، بیش از ۳۰ فلسطینی هنگام حرکت به‌سوی یک مرکز دیگر توزیع غذا، بر اثر گلرله‌باران ارتش اسرائیل جان باختند. وزارت بهداشت غزه گذشته‌شدگان تیراندازی را بمداد سه‌شنبه را دست‌کم ۲۷ نفر اعلام کرد. رسانه‌های وابسته به حماس نیز این آمار را تأیید کرده‌اند. همچنین گزارش حاکی از آن است که نیروهای اسرائیلی، صبح روز دوشنبه، درحالی‌که غیرنظامیان برای دریافت کمک به‌سوی مرکز توزیع حرکت می‌کردند، آتش گشودند؛ اقدامی که دست‌کم سه کشته و ده‌ها زخمی بر جای گذاشت.

محمد صَفَر، رئیس بخش پرستاری بیمارستان ناصر که اجساد ۲۷ تن را دریافت کرده، در گفت‌وگویی با روزنامه‌گاردین گفت: «در میان جان باختگان، سه کودک و دو زن حضور دارند. اغلب مجروحان با زخم‌های ناشی از گلرله به‌ما رسیدند؛ درحالی‌که برخی دیگر در اثر اثر ترکش در سراسر بدن آسیب دیده‌اند، شواهدی که از حمله باتانک یا توپخانه حکایت دارد.» همچنین پزشکان بیمارستان ناصر همدار را داده‌اند که بیشتر جراحات در نواحی حیاتی مانند سر، سینه و بالاتنه وارد شده‌است. در عین حال، این مرکز درمانی با بحران شدید کمبود خون و تجهیزات پزشکی روبه‌رو است. بحرانی که هر روز، جان انسان‌های بیشتری را تهدید می‌کند.

حذف تدریجی

با گذشت ماه‌ها از آغاز جنگ غزه، بحران انسانی در این پاریکه‌محصور، به‌مرحله‌ای بی‌سابقه‌رسیده‌است. در میان این حجم از ویرانی‌ها و آوارگی‌ها، نگاه‌ها همچنان به‌نهاد‌های امداد رسانی بین‌المللی دوخته‌شده‌است تا بتوانند حداقل اندکی از نقش حقیقی خود را بازی کرده و جریان کمک‌رسانی به مردم فلسطین را تسریع بخشند. اما درست در همین روزها ست که ناگهان معادلات به‌هم می‌ریزد. سازمان ملل متحد و آژانس امداد رسانی آن‌برای پناهندگان فلسطینی (UNRWA)، تا مدت‌ها ستون اصلی کمک‌رسانی در غزه بودند. اما در ژانویه ۲۰۲۴، اتهامی جنجالی ورق را برگرداند: اسرائیل مدعی شد بسیاری از کارکنان UNRWA در محلات حماس دست داشته‌اند. واکنش غرب سریع و قاطع بود؛ و ایالات متحده، آلمان، بریتانیا و برخی دیگر از کشورها کمک‌های مالی‌شان به UNRWA را متوقف کردند.

با خشکی‌دن منابع مالی، یازوی اجرائی UNRWA در غزه فلج شد. در این خا، پروژهای تازه از دل سیاست واشنگتن مخوف شد؛ «بنیاد کمک‌های انسانی غزه» یا GHF، نهادی که با حمایت اسرائیل، آمریکا و شرکت‌های مشاوره بین‌المللی طراحی و قرار شد نقش جایگزین UNRWA را ایفا کند.

ام‌اف‌تو‌ت‌ها از آنچه به‌نظر می‌رسد عمیق‌تر است. برخلاف UNRWA که بر

بی‌طرفی انسانی تأکید داشت. GHF به‌وضوح در چهارچوب‌منافع امنیتی اسرائیل تعریف شده‌است. توزیع کمک‌ها در این چهارچوب تنها به‌کسانی صورت می‌گیرد

کمک‌ها با دقت سیلیکون ولی توزیع می‌شوند؛ الگوریتم‌ها تصمیم می‌گیرند چه‌کسی زنده بماند و چه‌کسی از صف حذف شود. همه چیز دقیق، بی‌احساس و ظاهراً پهنه، اما به بهای جان انسان‌هایی واقعی

که «بی‌خطر» از یابی شوند. آن‌هم از طریق ثبت نام بیومتریک، مراکز توزیع تحت حفاظت و فیلترهای سخت‌گیرانه اطلاعاتی. اسرائیل می‌گوید این سازوکار برای جلوگیری از سوء استفاده حماس از کمک‌ها طراحی شده‌است. اما منتقدان هشدار می‌دهند که بی‌طرفی انسان‌دوستانه، بزرگ‌ترین قربانی این مدل جدید است؛ جایی که غذا و دارو، دیگر تنها کالاهای بشردوستانه نیستند، بلکه ابزارهایی برای اعمال کنترل اجتماعی و سیاسی‌اند. درحالی‌که GHF در ظاهر با عنوان «راه‌حلی امن و مؤثر» معرفی می‌شود، در عمل جای UNRWA را در قلب عملیات امداد رسانی در غزه گرفته، جایگزینی که برای بسیاری، نه‌نماد پیشرفت، بلکه نشانه‌ای نگران‌کننده از سیاسی شدن کامل کمک‌های انسانی در یکی از پیچیده‌ترین بحران‌های جهان‌است.

GHF چگونه شکل گرفت؟

در تاریخ ۴ مه ۲۰۲۵، کابینه جنگ رژیم اسرائیل گامی دیگر در مسیر کنترل کامل غزه برداشت و طرح جدیدی برای توزیع کمک‌های بشردوستانه در این منطقه بحرانی تصویب کرد. این طرح نه تنها نشانه‌ای از تغییر رویکرد انسانی نیست، بلکه به‌مثابه‌نهادینه‌سازی سیاست گرسنگی‌است: «سیاستی که از طریق سپردن مدیریت کمک‌ها به پیمانکاران خصوصی نظامی آمریکایی، نیروهای اسرائیلی و یک نهاد ثبت‌شده در سوئیس، به شکل خصوصی‌سازی شده و با دروازه‌بانی سیاسی شدید پیگیری می‌شود.

GHF در فوریه ۲۰۲۵ در ایالت دلاویر Delaware، آمریکا توسط گروهی از کهنه‌سربازان و پیمانکاران نظامی آمریکایی تأسیس شد. این سازمان که در سوئیس نیز ثبت شده، توسط افرادی مانند دیوید پایازیان، ساموئل مارسل هندرسون و دیوید کوهرل اداره می‌شود؛ چهره‌هایی که سابقه‌ای از امور بشردوستانه ندارند و بیشتر برای ایجاد ظاهری مشروع به عنوان اعضای هیئت مدیره معرفی شده‌اند. جیک وود، بنیان‌گذار سازمان امداد رسانی Team Rubicon و کهنه‌سرباز آمریکایی، در ابتدا مدیر اجرایی GHF بود اما در ماه مه ۲۰۲۵ به دلیل نگرانی از نقض اصول بی‌طرفی و انسان‌دوستی استعفا داد. برای تأمین امنیت و مدیریت توزیع کمک‌ها، GHF از شرکت‌های امنیتی خصوصی آمریکایی مثل UG و Safe Reach Solutions همکاری می‌کند که توسط کهنه‌سربازان اداره شده و روزانه تا ۱۱۰۰ دلار دریافت می‌کنند.

مراکز توزیع غذا؛ تله‌های مرگ

GHF تاکنون چهار مرکز توزیع کمک در نوار غزه راه‌اندازی کرده است: نخستین مرکز در تل السلطان (غرب رفح، نزدیک مرز مصر) در ۲۶ مه ۲۰۲۵ آغاز به کار

کرد، اما به دلیل ازدحام شدید و نبود زیرساخت آمین، با درگیری و تیراندازی نیروهای اسرائیلی همراه شد که منجر به شهادت و جراحت ده‌ها فلسطینی شد. دومین مرکز در جنوب رفح نیز شاهد خشونت مشابهی بود و در جریان صف‌بندی جمعیت، تیراندازی‌هایی صورت گرفت. مرکز سوم در دیرالبلیح (مرکز نوار غزه) با ساختاری نسبتاً بهتر فعالیت می‌کند؛ هرچند باز ازدحام و تنش مواجه است. چهارمین و پیشرفته‌ترین مرکز در کریدور نتساریم قرار دارد؛ منطقه‌ای با کنترل امنیتی بالا و فناوری بیومتریک برای غربالگری افراد. با وجود این چهار مرکز، تنها بخش اندکی از مردم غزه توانسته‌اند به این کمک‌ها دست یابند و خشونت نظامی در دو مرکز اول، برپیش‌های جدی درباره اهداف واقعی این سازوکار برانگیخته است.

به‌خاطر یک مشت آرد

دیرالبلیح، نوار غزه، صبح زود بود که جهاد العسار، مردی ۳۱ ساله از چادر خود بیرون آمد؛ آماده برای سفری طاقت‌فرسا که تنها هدفش تأمین غذای برای خانواده‌اش بود. مقصد او نقطه توزیع کمک‌های GHF در رفح، جنوب غزه بود. جهاد، با همسری باردار و دو دختر گرسنه، ده کیلوتر پیاده راه پیمود. امیدش به این بود که بتواند از میان بحران و گرسنگی گسترده‌ای که پس از ماه‌ها محاصره اسرائیل بر غزه سایه افکنده، لقمه‌ای نان به خانه ببرد. اما وقتی به مرکز رسید، چیزی جز هرج‌ومرج، بی‌نظمی و صف‌های فشرده ندید. همان‌طور که خودش می‌گوید: «جمعیت زیادی وارد شدند؛ هزاران نفر. هیچ نظمی نبود.» صدای فریاد، زدن تپه و هجوم به سمت سالن انبار کمک‌ها فضا را پر کرده بود.

«مردان، زنان و کودکان در هم گره خورده بودند؛ همه به دنبال سهمی از غذا. نه صفی بود نه نظم؛ فقط گرسنگی و آشوب.» داخل سالن، مرد هراتجیم می‌توانستند برداشته و فرار می‌کردند. هر کسی دو جعبه بلند می‌کرد؛ شکر و روغن برای پخت و پز اولویت داشت. هیچ اثری از انسانیت نبود. من تقریباً زیر جمعیت له شدم.» جهاد حتی با نیروهای مسلح خارجی‌ای که در آنجا بودند، نه تماس‌ای کردند، درگیر شد: «بهشان گفتم، شما کمک نمی‌کنید، فقط گرسنگی را نظارت می‌کنید. باید بیوید. اینجانیازی به شما نیست.»

او تنها توانست چند قلم مواد غذایی، از جمله قوطی تن ماهی، شکر، مقداری پاستا و چند بسته بیسکویت را جمع کند و با سنگینی باروی شانه‌هایش، راه بازگشت به چادر را پیش گیرد. وقتی به خانه رسید، دخترانش با شادی به استقبالش آمدند، حتی برای مقدار اندکی که آورده بود. «من و همسر هر غذایی که داریم را تقسیم می‌کنیم تا بچه‌ها چند روز بتوانند بخورند. اغلب خودمان از وعده‌های رژیم چون آن‌ها دیگر تاپ تحمل ندارند... و من مسئول کامل تغذیه‌ی‌شان هستم.» این تصویر دردناک، نمایانگر آرزومنی است که جهان امروز در برابر آن قرار گرفته: تلاش برای حفظ جمعیت غزه زیر آستانه قحطی، اما به قیمت تبدیل غذا به سلاحی در جنگ سیاسی.

ظرفیت تولید مواد غذایی محلی تقریباً نابود شده و کنترل گذرگا‌ها به معنای کنترل بقای مردم است. محدودیت‌های شدید اسرائیل برنامه جهانی غذا (WFP) را مجبور کرده از جولای ۲۰۲۴ تا آتش بس ژانویه ۲۰۲۵، کمتر از ۱۰۰۰ کالری در روز به هر نفر بده؛ بسیار پایین‌تر از هدف ۲۱۰۰ کالری.

به گفته مسئولان GHF هر جعبه برای ۵٫۵ نفر به مدت ۳٫۵ روز غذا فراهم می‌کند که در مجموع ۴۶۲٫۰۰۰ وعده غذایی می‌شود. چیزی شبیه به فاجعه.

سازمان ملل هم از صحنه کنار کشید

سازمان ملل متحد اعلام کرد نوار غزه، «گرسنه‌ترین نقطه روی زمین» است؛ جایی که تمام جمعیت آن در معرض قحطی قرار گرفته‌اند. بنس لیرکه، سخنگوی دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل، صریحاً گفت: «غزه تنها منطقه‌ای است که صدرصد جمعیتش در خطر قحطی قرار دارند.» این هشدار تلخ، واقعیتی است که فراتر از هر سیاست و قدرت، انسان‌ها را به مرز نابودی کشانده است. اسفغان دوزاریک، سخنگوی سازمان ملل، با لحنی اندوهناک و عصبانی گفت: «غیرقابل قبول است. مردم بی‌گناه جان خود را به خطر می‌اندازند و بارها در صف دریافت غذا کشته می‌شوند.» او مدل توزیع غذا که با حمایت آمریکا و اسرائیل اجرامی شود را «نسخه‌ای برای فاجعه» خواند و تصریح کرد: «دقیقاً همان چیزی رخ می‌دهد که نگرانش بودیم.» آتام فلچر، مسئول امور انسانی سازمان ملل، در شورای امنیت هفته گذشته به نکته‌ای تلخ اشاره کرد: «بنیاد غزه، محدودکننده کمک‌ها به بخش کوچکی از این سرزمین است و نیازهای حیاتی دیگر را نادیده می‌گیرد.» او گفت: «کمک‌ها مشروط به اهداف سیاسی و نظامی شده‌اند. گرسنگی تبدیل به ابزار معامله‌ای شده‌است. این نمایش بی‌رحمانه‌ای است که خشونت و آوارگی‌های بیشتر را پنهان می‌کند.» سازمان ملل و دیگر نهادهای بشردوستانه، همکاری با بنیاد غزوارا در کرده‌اند. آن‌ها معتقدند که این سازوکار، ارزش‌های انسانی را تهدید می‌کند و جان امدادگران و نیازمندان را در خطر قرار می‌دهد. همدار داده‌اند که اسرائیل ممکن است از این بنیاد برای کوچ اجباری مردم استفاده کند؛ جابه‌جایی‌ای که آن‌ها را مجبور می‌کند یا به نزدیکی چند مرکز توزیع نقل مکان کنند یا با گرسنگی مواجه شوند. همچنین، سازمان ملل به استفاده از فناوری‌های شناسایی چهره برای تأیید دریافت کمک‌ها اعتراض دارد. ماری لولور، گزارشگر ویژه سازمان ملل در زمینه مدافعان حقوق بشر، بنیاد GHF را ابزاری خوانده که کمک‌ها را به سلاح جنگ تبدیل کرده‌است. او در مصاحبه با الجزیره توضیح داد: «کمک‌هایی را کوچ دادن مردم، تحقیر آن‌ها و مجبور کردن‌شان به زندگی در شرایطی شبیه اصطبل‌های حیوانات استفاده است. رفتاری کاملاً غیرانسانی.» لولور افزود: «از دوم مارس، کمک‌های بسیار کمی وارد غزه شده و ما شاهد تجویع (گرسنگی دادن عمدی) کودکان، زنان و غیرنظامیان هستیم. GHF با حمایت اسرائیل و آمریکا، کنترل همه امور را به دست گرفته است.» تا امروز هیچ کشوری به جز آمریکا حمایت رسمی خود را از این بنیاد اعلام نکرده است. سخنگوی معاون دبیرکل سازمان ملل متحد، فرحان حق، تأکید کرده این برنامه با اصول اساسی سازمان، از جمله بی‌طرفی، استقلال و عدالت، ناسازگار است. همچنین گروهی از سازمان‌های غیردولتی همچون ActionAid هشدار داده‌اند: «تبدیل کمک‌های بشردوستانه به پوششی برای خشونت و کنترل نظامی، دیگر کمک نیست؛ بلکه ابزار سرکوب و تصادره‌است.»

اوضاع پر آشوب درون سازمانی

همانطور که گفتیم تا امروز، آمریکائنها کشوری است که رسماً حمایت خود را از GHF اعلام کرده‌است. اما همین بنیاد، پیش از شروع عملیات توزیع کمک‌ها با استعفای جیک وود، مدیر اجرایی و کهنه‌سرباز آمریکایی مواجه شد. وود در بیانیه‌ای صریح اعلام کرد: «کاملاً روشن است که اجرای این طرح بدون نقض اصول انسانی، از جمله انسانیت، بی‌طرفی، عدم جانبداری و استقلال، امکان‌پذیر نیست.» جایگزین وود، جانی مور، رهبر جنبش‌های مذهبی انجیلی و مشاور پیشین ترامپ در امور بین‌دینی، هفته جاری به ریاست GHF رسید. مور گزارش‌های مربوط به کشته و زخمی شدن

وقایع اسرائیلیه

چیزی بیش از یک نمایش عمومی نیست؛ تلاشی برای اینکه نشان دهند کمک‌ها به‌خوبی وارد غزه می‌شوند. اما واقعیت متفاوت است. تنها هشت کامیون غذا در آن روز توزیع شد. این عدد را مقایسه کنید با گفته سخن مدیر برنامه جهانی غذا (WFP) که نیاز غزه در هر روز را ۵۰۰ تا ۶۰۰ کامیون تخمین زده است.

اسرائیلی‌ها از اجرای این طرح، بی‌ثبات کردن ساختار امدادی موجود، کنار زدن آژانس امداد و کارایی فلسطینیان (UNRWA) و بازتثبیت مشروعیت حضور نظامی اسرائیل در نوار غزه را دنبال می‌کنند. آن‌ها سال‌ها ست UNRWA را متهم می‌کنند که با مستقیم یا غیرمستقیم به حماس کمک می‌کند؛ از استخدام نیروهای وابسته گرفته تا استفاده از ساختمان‌های این سازمان به عنوان پایگاه یا انبار تسلیحات. حالا جایگزینی GHF، جریان بی‌طرف کمک‌رسانی را مشروط به تأییدهای امنیتی کرده‌اند؛ یعنی غذا فقط به «افرادی خط» تعلق می‌گیرد و کمک انسانی بدل به ابزاری سیاسی برای کنترل مردم می‌شود. این طرح همچنین نه فقط یک طرح امدادی، بلکه نمایشگر یک «غزه تحت کنترل» است؛ غزه‌ای که در آن، خدمات انسانی بدون دخالت حماس و با نظارت مستقیم اسرائیل و آمریکا انجام می‌گیرد. این‌ها ب ناماد طراحی مجدد نظم اجتماعی و سیاسی پس از جنگ‌اند. در عرصه بین‌المللی، حضور GHF، سده را نهادهای بی‌طرف و انتقادی مانند سازمان ملل و صلیب سرخ شده‌است. اکنون این نهادها در حاشیه قرار گرفته‌اند و اسرائیل توانسته کنترل ورود و توزیع کمک‌ها را در دست بگیرد.

در سطح روانی و اجتماعی اما، GHF، جامعه غزه را به دو دسته تقسیم می‌کند؛ کسانی که برای دریافت کمک مجبور به ثبت نام، تأیید امنیتی و حتی همکاری ضمنی‌اند و کسانی که به مقاومت وابسته‌اند و در نتیجه از کمک محروم می‌مانند. این شکاف، مهندسی شده و هدفمند است؛ تفرقه‌ای که می‌کوشد فشار داخلی علیه گروه‌هایی مانند حماس را افزایش دهد. و در نهایت، این پروژه به ابزار تبلیغاتی قدرتمندی برای اسرائیل بدل شده‌است؛ چرا که پس از انتقادهای جهانی نسبت به تلفات غیرنظامیان، تلویزین‌ها و رسانه‌ها پر شده‌اند از تصاویر یاب‌های توزیع غذا و پیام‌هایی که می‌گویند: «ما کمک می‌کنیم، حماس مانع می‌شود.» این طرح همچنین ابزاری چندمنظوره‌است برای مهندسی نظم جدیدی در غزه؛ نظمی که در آن کمک‌ها مشروطند، جامعه دچار تفرقه شده، نهادهای بی‌طرف کنار گذاشته شده و چهره اسرائیل بازسازی می‌شود. این همان نقشه‌ای است که پشت پرده سیاست «گرسنگی به عنوان سلاح» قرار دارد.

نسل‌کش‌ها در نقش جدید

هرج‌ومرجی که این روزها در مراکز توزیع کمک‌های بشردوستانه در غزه به چشم می‌خورد، تنها تأییدی است بر تا‌نا‌آمدی و شکست مکانیسم تحت کنترل اسرائیل برای رساندن کمک‌ها. صدها مرکز توزیع موجود که پیش‌تر برای همین منظور ساخته شده‌اند، نمی‌توانند با چهار نقطه محدود و زیرساخت ناکافی جایگزین شوند؛ مراکزی که بیش از هر چیز، شبیه پایگاه‌های نظامی و مراکز بازداشت هستند و فاقد کم‌ترین امکانات لازم برای پذیرش امن و توزیع مؤثر کمک‌ها به غیرنظامیان هستند. این حوادث نباید صرفاً به عنوان مشکلات اجرایی موقتی دیده شوند که با چند تغییر در روند کاری قابل حل باشند. آن‌ها باید در دسترس و وسیع و عمیق‌تری تحلیل شوند؛ جایی که کنترل نظامی اسرائیل بر توزیع کمک‌های بشردوستانه به ابزاری برای تشدید رنج و فشار بر مردم غزه تبدیل شده‌است. غیرقابل تصور است که نهادهای که متهم به نسل‌کشی علیه همین مردم است، مسئولیتی در پیه‌بود وضعیت انسانی آن‌ها داشته باشد.

۵

۴